

Die helaasheid van die dinge.

Dimitri Verhulst. Uit die Nederlands vertaal deur Daniel Hugo.

Pretoria: Protea Boekhuis, 2018. 180 pp. ISBN: 9781485307112.

DOI 10.17159/2309-9070/tvl.v.56i1.6305

Die helaasheid van die dinge, die semi-outobiografiese roman waarin die Vlaamse skrywer Dimitri Verhulst verskeie grepe uit sy onstabiele kinderjare uitbeeld, is die eerste van sy werke wat in Afrikaans vertaal word. Uit die oogpunt van 'n uitgewer is dit 'n vanselfsprekende keuse om in hulle publikasielys op te neem: nie alleen is dit 'n topverkoper deur 'n bekroonde en gevestigde skrywer in sy tuisland nie—Verhulst word gereken as een van die belangrikste hedendaagse Belgiese skrywers—maar verskeie vertalings en ook Felix van Groeningen se 2009-filmverwerking daarvan, *The Misfortunates*, het internasionale sukses behaal.

Die verhaal, wat oorspronklik in 2006 verskyn het, is tydloos en steeds so gewild in die Lae Lande dat dit in

2018 gebundel is as deel van 'n Verhulst-drieluik. Dit is al vergelyk met *Angela's Ashes* van Frank McCourt, en hier ter plaatse roep dit die karakters, sosiale omstandighede en galgehumor van Marlene van Niekerk se *Triomf* op. Op die agterplat word dit aangebied as Verhulst se “skreeusnaakse afrekening met die dorp van sy jeug”, maar soos met *Triomf* van Marlene van Niekerk is dit nie die tipe boek wat 'n mens “geniet” nie. Verhulst skryf: “'n Goor bestaan is maklik beskryfbaar” (14)—en dit doen hy op briljante wyse in kleur en geur. Om egter soveel ellende te aanskou, is nie maklik nie, en boonop kan die Belgiese volksheid daarvan Afrikaanse lesers dalk meer as 'n tikkie ongemak besorg. Wanneer Verhulst se beskaafde niggie op die toneel verskyn en haar kritiese blik 'n spieël vir al hulle goorheid word, raak hulle sêlf ongemaklik met hulle bestaan en begin om hulle te skaam vir baie dinge, onder andere vir “ons dronk gesingery, ons vieslike taalgebruik, ons braaksel en die toenemende besoeke van die polisie en balju. Ons skaam ons, maar ons doen niks daaraan nie” (13).

Ofskoon die teks ooreenkomste met die *misery memoir*-genre toon, word die spanning tussen feit en fiksie reeds voelbaar wanneer hy die boek ter nagedagtenis van sy ouma opdra, “wat haar die verleentheid wou bespaar en gesterf het terwyl ek die laaste bladsye van die manuskrip voltooi het”, maar dan direk daaronder verklaar dat “(d)ie moontlike ooreenkoms van sekere karakters in hierdie boek met bestaande persone berus op louter mensekennis”.

Dat die Verhulst-familie besonder ongelukkig was met hulle uitbeelding, het sy oom, Karel Verhulst, oftewel nonkel Potrel, nie daarvan weerhou om die buurtkafee wat hy saam met sy vriendin bedryf, na “Bij Sofie en Potrel” te herdoop nie.

Met die lees van die Nederlandse bronteks het ek my telkens vasgeloop in eiesoortige uitdrukkings—selfs ná maande in die hart van Vlaandere—en ek het besef dit moes vir die vertaler groot uitdagings ingehou het. Tydens ’n gesprek by die Universiteit Gent op 26 Oktober 2018 tussen Daniel Hugo en twee Vlaamse skrywers wie se werk hy ook onlangs vertaal het, naamlik Stefan Hertmans (*Oorlog en terpentyn*) en Tom Lanoye (*Gelukkige slawe*), het hy erken dat dit vir hom moeiliker is om Vlaamse skrywers te vertaal as Nederlandse skrywers, omdat Vlaams soveel van Standaardnederlands afwyk. Die sosiale implikasies van dialek word duidelik wanneer die Verhulsts by ’n Iranese paartjie aanklop nadat die balju hulle TV gekonfiskeer het. Hulle besef dat die vreemdelinge se Nederlands, hoe vars aangeleer dit ook is, suiwer is en “nou sal ons self aksentloos moet praat” (71). Dit is bykans onmoontlik om die dialekverskille in Afrikaans oor te dra, soos dit ook onmoontlik is om die reikwydte van Vlaamse en Nederlandse kru taal in Afrikaans te ewenaar—die Afrikaanse teks word dus in ’n sekere sin outomaties ontsmet. In hierdie opsig kom Hugo se skerpsinnigheid wat kenmerkend van sy eie poësie is, dikwels handig te pas om vir sulke verliese te

probeer vergoed. Dit is tog jammer dat tipiese Vlaamse woorde soos “nonkel”, “amai”, “allez” en “pils” nie behou is nie—dit is myns insiens grootliks waarin die plaaslike kleur van die teks opgesluit is. Die groot waarde van vertalings lê juis daarin dat dit lesers aan vreemde plekke en kulture blootstel en sodoende hulle ervaringsveld verruim. Afrikaanse lesers word dalk nie genoeg in hierdie opsig uitgedaag nie, vandaar die gespook om ’n vertaalkultuur te vestig.

Om hierby aan te sluit, was dit opmerklik dat Protea Boekhuis nou, anders as in die verlede, nie die vertaler se naam op die voorblad aandui nie, terwyl dit ook nie op die uitgewer se webwerf verskyn nie. Dit is ook die geval met Adriaan van Dis se *Ek kom terug* wat in dieselfde maand as *Helaasheid* verskyn het. Dit is teenstrydig met die algemene tendens om vertalers meer sigbaarheid te gee soos wat begrip toeneem vir die omvang van hulle rol in die vertaalproses en die resepsie van die vertaalde werke.

In ’n land waar daar dikwels nie onderskeid tussen ryk en arm getref kan word nie, word hierdie verhaal van die (manlike) sukkelaars van Vlaandere vertel vanuit die perspektief van iemand wat bo sy omstandighede uitgestyg het—of het hy? Vroulike karakters wat sleutelrolle in sy lewe gespeel het—hetsy as die moeder wat te wyte aan sy moeilike geboorte die trotse houer van ’n piepiekaart met verskeie twyfelagtige voordele geword het, of die ouma wat toe nie nét haar seuns se vloerlap was nie—bly egter eendimensionele karakters. Maar binne die bestek van slegs 180

bladsye sny dit onthutsend dig teen die
been en laat die leser met groot deernis
vir die randfigure in die samelewing en
die helaasheid van hulle dinge.

Marike van der Watt

marike.vanderwatt@kuleuven.be

Universiteit Stellenbosch / Katholieke Universiteit
Leuven

Stellenbosch, Leuven

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8231-7698>